

УДК 811.161.2'42

ЧЕРНЕНКО Ольга – доктор філософії, старший викладач кафедри міжкультурної комунікації та іноземної мови, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Курпичова, 2, Харків, 61068, Україна (olsheva0609@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4922-3814>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.17>

Бібліографічний опис статті: Черненко, О. (2021). Концепт *ПІСНЯ* як символ виховання національної свідомості, патріотичної гідності українського народу крізь призму поетичної мови В.С. Бойка. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 46, 138–146, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.17>*

КОНЦЕПТ *ПІСНЯ* ЯК СИМВОЛ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ, ПАТРІОТИЧНОЇ ГІДНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ В.С. БОЙКА

Анотація. Стаття присвячена висвітленню концепту *ПІСНЯ* як національної духовної цінності українського народу, що є символом єдності нації, виховання патріотизму сучасного молодого покоління, уособлює традиції та звичаї сьогодення, сприяє розвитку просвітництва й освітянської діяльності суспільства. Проблеми розвитку духовності завжди цікавили людство, що давало підґрунтя для з'ясування потреб соціуму, виховання духовної й емоційної культур нації. Така ситуація зумовлена також необхідністю дослідження вербального вираження в сучасній українській мові концептів на позначення духовних цінностей загалом і в аспекті взаємодії національно-мовної й індивідуально-авторської картин світу, реалізованих, зокрема, у поетичному доробку В.С. Бойка – харківського письменника, громадського діяча. Окрім того, потреба звернення до текстів цього автора вмотивована інтересом до вивчення внутрішнього світу людини, до взаємодії мови та психіки, кореляції знаків культури з лексико-семантичною системою. Сьогодні цінності як такі перестали бути предметом розгляду лише філософії та аксіології: їх розглядають у низці інших наук: культурології, політології, психології, педагогіці, літературознавстві й, нарешті, у лінгвістиці. Тож цінності охоплюють практично всі виміри людського життя: фізичний, суспільний, духовний, психічний. Така увага до цінностей цілком умотивована, позаяк їх вивчення відкриває шлях до розуміння самої природи людини, причин її дій і вчинків. Саме тому тема України червоною ниткою проходить крізь вірші В.С. Бойка, актуалізуючись практично в усіх концептах. Одним із них є концепт *ПІСНЯ*. Вона здатна передати найтонші відчуття й порухи душі ліричного героя, а також є важливим маркером патріотизму, адже для українців пісня постає чимось значно більшим, ніж просто родом словесно-музичного мистецтва.

Ключові слова: пісня, художня мова, патріотизм, національна самосвідомість, традиції, особистість, цінність.

CHERNENKO Olga – Ph.D., Senior Lecturer at the Department of Cross-Cultural Communication and Foreign Language, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, 2, Kurpychova str., Kharkiv, 61068, Ukraine (olsheva0609@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4922-3814>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.17>

To cite this article: Chernenko, O. (2021). Kontsept PISNIA yak symbol vykhovannia natsionalnoi svidomosti, patriotychnoi hidnosti ukrainskoho narodu kriz pryzmu poetychnoi movy V. S. Boika [The concept of *SONG* as a symbol of education of national consciousness, patriotic dignity of the Ukrainian people through the prism of poetic language V. S. Boyko]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems*

of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 46, 138–146. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.17> [in Ukrainian].

THE CONCEPT OF SONG AS A SYMBOL OF EDUCATION OF NATIONAL CONSCIOUSNESS, PATRIOTIC DIGNITY OF THE UKRAINIAN PEOPLE THROUGH THE PRISM OF POETIC LANGUAGE V.S. BOYKO

Summary. The article is devoted to the concept of **SONG** as a national moral value of the Ukrainian people, which is a symbol of national unity, education of patriotism of the modern young generation, embodies the traditions and customs of today, promotes education and educational activities of society. The problems of moral development have always been of interest to mankind, which provided the basis for clarifying the needs of society, educating the moral and emotional cultures of nation. Such situation is predefined also by the necessity of research of verbal expression for modern Ukrainian of concepts on denotation of moral values on the whole and in the aspect of cooperation of national language, individually-authorial picture of the world, in particular, realized in poetic work of V.S. Boyko – Kharkiv writer, public man. Except that, the necessity of address to texts of this author is explained by interest in the study of the inner world of man, to co-operating of language and psyche, correlation of signs of culture with the lexico-semantic system. Now as such left off a value to be the article of consideration only of philosophy and axiology – they are examined in the row of other sciences: cultural, political science, psychology, pedagogic, literary criticism and, finally, in linguistics. Therefore values embrace practically all measuring of human life: physical, public, spiritual, psychical. Such attention to the values is predefined, as a study of these categories opens a way to understanding of nature of man, reasons of actions and acts. For this reason the theme of Ukraine passes a red filament through the verses of V.S. Boyko, finding actualization practically in all concepts. One of such concepts there is **SONG**. She is able to pass the thinnest feeling and going of the soul of lyric hero, and also is the important marker of patriotism, as for Ukrainians a song appears something considerably anymore.

Key words: song, artistic language, patriotism, national self-consciousness, traditions, personality.

Постановка проблеми. Намір визначити лінгвопоетичну специфіку концепту **ПІСНЯ**, що є складником концептополя **ДУХОВНІ ЦІННОСТІ** в поетичному ідіостилі В.С. Бойка, і встановити художньо-семантичні смисли наявного концепту зумовлений прагненням зрозуміти ціннісні пріоритети сьогодення, актуалізувати аспекти духовної культури соціуму, природу національних традицій крізь поетичну мову представника української творчої спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема лінгвального вираження концептів, що репрезентують духовні цінності в аспекті взаємодії мови, свідомості, культури, належить сьогодні до кола актуальних. Про поетичний світ В.С. Бойка в літературознавчому дискурсі відгукнулися М. Гетьманець, С. Мінаков, В. Рудь, А. Тимченко. Зокрема, у критичних статтях В. Рудя «Реальне й фантастичне», що стосуються збірки В. Бойка «Земні турботи», ішлося про те, що у творчості поета відчувається невпевненість, незрілість. Перші проби

пера не позначені яскравими індивідуальними рисами (Рудь, 1980). Проте згодом уже А. Тимченко зазначає: «Це – автор з виокремлено своїм, напрочуд живомовним, художньо виграним поетичним словником. Естетика слова ненав'язлива, без невиправданих вкраплень чужорідних слів, напрочуд проста і зрозуміла кожному. Та за відсутністю яскравих технічних експериментів, за цією зовнішньою простотою прихований глибокий зміст, який буквально з перших рядків заворожує читача і веде за собою вибраною автором поетичною стежкою». На переконання літературознавиці, до провідних мотивів ідіостилу В. Бойка належать «мотиви часу, пам'яті, душевної чистоти, творчості, усього українського як справжнього й рідного» (Тимченко, електронний ресурс). С. Мінаков у критичній статті на збірку В.С. Бойка «Яв» констатує, що поезія цього автора стає від збірки до збірки більш орієнтованою на читача, у збірці майстер слова дає читачеві нагоду стати свідком своїх буднів і в якомусь сенсі його співавтором (Мінаков, 2002).

Можна, отже, висувати, що поетична мова В. Бойка еволюціонує, рима стає більш виструнченою, поступово з'являються складні засоби мовної виразності. Тож своєрідність художньої мови, образна система творів майстра слова, вагомий внесок у розвиток української літератури й культури зумовлюють необхідність лінгвістичного аналізу поетичної картини світу митця. У цьому вбачаємо актуальність нашої розвідки.

Мета статті полягає у формуванні уявлення про особливості вираження концепту **ПІСНЯ** в мовосвіті В. С. Бойка.

Завдання розвідки передбачають дослідження частотності вживання відповідних мікроконцептів у рядках поетичної мови художника слова, особливостей вираження патріотичних мотивів у ліриці митця, а також окреслення впливу української творчості на самовдосконалення й особистісний розвиток індивіда.

Виклад матеріалу. У сучасному літературному процесі проблемі духовних цінностей не приділено багато уваги. І творчість митців не досліджувано в цьому напрямі детально. В аспекті мовознавчої проблематики творчість В.С. Бойка теж не аналізовано. Отже, на основі вивчення широкого спектру наукових джерел уточнено суть основних понять, що стосуються проблеми дослідження. У ХХ столітті вчені почали замислюватися над природою цінностей, будувати типології ціннісних постулатів, розвивати їх у людині. Наприклад, Г. Ріккерт виокремив шість сфер цінностей: логіку, естетику, містику, етику, еротику, релігію (Ріккерт, 1998). В. Віндельбанд проголосив цінності апріорними поняттями, трансцендентними (Віндельбанд, 1995). Праці цих учених заклали підвалини напряму, зорієнтованого на дослідження цінностей, тож на початку ХХ століття в науці з'являється поняття *аксіологія*. Цей термін (від грецького *axios* 'цінність' і *logos* 'слово, поняття') позначає напрям, який досліджує джерела «ціннісного ставлення людини до світу, ціннісний світогляд і ціннісну дію» (Барышков, 2009, с. 4). У науковий обіг термін *аксіологія* введений П. Лапі, Г. Лотце та Н. Гартманом на позначення окремого розділу філософії, що досліджує ціннісну проблематику. П. Лотце розглядав поняття *цінність* як аналог поняття

значущість (Лотце, 1866). Г. Ріккерт говорив про цінності як основу моральних учинків і з'ясовував відмінність між *цінністю* та *нормою* (Ріккерт, 1998). Окрім того, у роботах Г. Ріккерта зазначено, що у світі фактично немає матеріальних цінностей, а є лише ставлення суб'єкта до різних об'єктів. І саме це ставлення здатне зробити об'єкт цінним. Філософ наводить приклад із картиною: «Деякі об'єкти мають цінністю або, точніше кажучи, у деяких об'єктах віднаходимо цінності. Такі об'єкти теж зазвичай називають цінностями» (Ріккерт, 1998, с. 22). Мислитель постулює думку, що цінностями є не самі об'єкти, а наше ставлення до них: «Усе, що становить дійсність, наприклад, якої-небудь картини, – полотно, фарби, лак – не належить до цінностей, з ними пов'язаними. Тому ми будемо називати такі реальні об'єкти, пов'язані з цінностями, «благами» (*Güter*), щоб відрізнити їх від цінностей, які вони містять» (Ріккерт, 1998). Н. Гартман писав про інтенційність ціннісних взаємин, він був переконаний, що цінності не піддаються логічному, раціональному пізнанню та виливаються в почуття, тож людина інтуїтивно віддає перевагу тому чи тому способу поведінки (Гартман, 2014, с. 64). Бачимо, що в царині філософських шукань учені розглядали цінності як певні емоційно-оцінні структури, розмежовували поняття *цінність*, *оцінка*, *значущість*, визначали, які реалії можна вважати цінними тощо.

Кожна з наук має свою візію вивчення й тлумачення цінностей у межах свого предметного поля. У педагогіці, зокрема, вагомим критерієм для виокремлення такої реалії, як цінності, є її важливість для освітнього процесу. Наприклад, у статті Г. Печерської педагогічні цінності визначено «як цінності освіти, її цілі, принципи, норми, які регламентують педагогічну діяльність і виступають у якості пізнавально-дієвої системи та слугують сполучною ланкою між суспільним світоглядом у сфері освіти і діяльністю педагога» (Печерська, 2013, с. 253). Наявність сформованих педагогічних цінностей дає змогу педагогу побудувати навчальний процес так, щоб досягти максимально ефективної взаємодії з суб'єктами цього процесу.

Для психології поняття цінностей теж важливе. Науковці зосереджуються на вну-

трішніх (біологічних) чинниках розвитку особистості й зовнішніх, зумовлених вихованням і культурою. С. Матяж пропонує таке визначення цінностей з позицій психології: «Цінності – це, з одного боку, властивість того чи того суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання. Інакше кажучи, це соціально значущі уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба тощо. Вони зазвичай не піддаються сумніву, але видозмінюються, є еталоном, ідеалом для людей. З іншого боку – це ставлення суб'єкта до предметів і явищ реальності, яке виражається ціннісними орієнтаціями, соціальними установками, якостями особистості. Тут вони виступають як певна структура особистості» (Матяж, 2013, с. 28).

Соціологічні дослідження цінностей здебільшого мають компаративний характер і покликані проаналізувати зміни в ціннісній структурі суспільства, виявити причини цих змін і можливі механізми впливу на формування тієї чи тієї ціннісної парадигми.

Аксіологія переймається проблемами визначення позитивної, негативної чи нейтральної оцінки будь-яких явищ, об'єктів. Науковці апелюють до різних аспектів аксіології. Ціннісні параметри вчені потрактовують як базові, фундаментальні характеристики універсуму й людини, які ще мало пізнані та варіативні, позаяк кожна нація, соціум, людина мають власну аксіологічну систему.

У царині лінгвістичних шукань мовознавців цікавлять проблеми вираження ціннісних оцінних суджень. Для дослідників важливо визначення аксіологічно маркованих концептів, установлення відмінностей між ціннісними семантичними їх наповненнями в різних народів і в різних майстрів слова. Існує навіть спеціальний підрозділ мовознавства під назвою *аксіологічна лінгвістика*. Його виникнення пов'язане з уявленнями науковців про те, що у свідомості індивіда наявний такий складник концептуальної картини світу, як аксіологічна картина, яка, за твердженням В. Карасика, «реконструйована як взаємопов'язані оцінні судження, що зіставні з юридичними, релігійними, моральними кодексами, загальноприйнятими судженнями здорового глузду, типовими фольклорними й відомими літературними сюжетами» (Кара-

сик, 2009, с. 117). Науковець наголошує, що в межах аксіологічної картини світу функціують ціннісні доміанти – найбільш важливі для культури чи індивіда смисли (Карасик, 2009, с. 118). Саме вони й формують духовне обличчя нації або ж совість індивіда, якщо йдеться про окрему особу. В. Карасик уважає аксіологічну лінгвістику своєрідним відгалуженням лінгвокультурології, яке спрямоване на аналіз важливих для культури концептів з метою встановлення всіх ціннісних смислових наповнень цих реалій (Карасик, 2009). У дисертації Г. Черненко запропоноване таке визначення аксіологічної лінгвістики як напряму мовознавства: «Аксіологічна лінгвістика – це напрям мовознавства, який, як засвідчує сама його назва, виформовано довкола об'єкта – вербалізованих аксіологічних структур, передусім – оцінних висловлювань» (Черненко, 2018, с. 40). Дослідниця пропонує застосовувати лінгвоконцептологічний підхід до вивчення цінностей, вивчати всі можливі джерела формування різних семантичних наповнень.

У мовознавстві дослідженню лінгвальної реалізації пісні як цінності присвятили праці такі науковці, як Л. Козловська, В. Панченко, А. Пікалова, Т. Шевчук.

Однією з важливих рис поетичного ідіостилю В. Бойка є те, що в ньому значну увагу приділено темі формування національної самосвідомості, пробудження патріотизму в українцях. Українські пісні відображають як побутові етичні цінності, так і містять думки та переживання цілого народу, описують його історичне минуле, злети та падіння, радощі та горе як окремих людей, так і нації загалом. Тож концепт **ПІСНЯ** може бути яскравим виразником теми патріотизму.

Згідно з 11-томним словником української мови, пісня – це: «**1.** Словесно-музичний твір, призначений для співу. // Мелодійні звуки пташиного співу. **2.** Невеликий ліричний вірш, поетичний твір, написаний у музично-поетичному стилі» (Словник, 1975, с. 544). Отже, відповідно до словникових дефініцій, ядрну зону формують такі смислові наповнення: *пісня – твір для співу, пісня – пташиний спів, пісня – ліричний вірш*.

Етимологічні словники слово *пісня* виводять від дієслова *питу* (Фасмер, 1987, с. 415),

проте походження *пiти* в значенні «співати» не досить чітке. Воно пов'язане зі старослов'янським *співати*, праслов'янським *рѣти – співати* та *рожити – поїти, рiти – пити*, що первісно використовувалося для позначення «обряду жертвовного зливання або пісенного супроводу банкету» (Фасмер, 1987, с. 418).

Тож культурно зумовленими смислами потрібно вважати такі: **пісня – напій, пісня – святкування**. Їх зараховуємо до приядерної зони. Решта художньо-семантичних смислів є індивідуально-авторськими, отже, вони належать до периферії: **пісня – жива істота, пісня – національна ідея, пісня – радість, пісня – явище природи, пісня – звуки польоту комах**.

Концепт **ПІСНЯ** в художньому мово-світі В.С. Бойка отримує мовне втілення за допомогою ключового слова-імені, а також завдяки дієсловам *поспівати, заспівати, співати, виспівувати, відспівати* тощо.

Пісня – твір для співу. Письменник доволі часто апелює до душевних порухів, указуючи на почуття ліричного героя. На мовному рівні це виражено завдяки лексемам, що містять конотації, які відображають почуття різного роду: журбу, щирість, радість тощо: *при свічці журюсь у сонній хаті, / що ні з ким поспівати й не пора* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 14), *де ще не до плачу й ніяк не до розлуки, / мелодію яку виспівує гортань* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 180), *Псальму жалібну за пісню не заведено вважати* (Бойко, Забіліли сніги, 2019, с. 46). Почуття туги може бути передане за допомогою смакового образу для характеристики пісні: *Віджурилася осінь, відпахла димами, / і тому її пісня гірка* (Бойко, Забіліли сніги, 2019, с. 166).

Письменник, використовуючи прислівники та прикметники, актуалізує такі її ознаки, як *чистота/фальш, щирість/нещирість, радість/сум співу*: *Звучали ж ніби щиро голоси, / у когось навіть вгадувалась пісня. / В очах од сонця крапельки роси / у залі, де по-літньому не тісно* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 20), *З гармат наробим дзвонів – не біда! / Аби співали чисто, не фальшиво, / аби хліб-сіль та ще свята вода, / з гармат наробим дзвонів – не біда!* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 65), *А заброда прижився в оселі, / а приплуда панує в душі... / Обізвались пісні –*

невеселі. / Народилися діти – чужі (Бойко, Суголося, 2006, с. 33). Така інтерпретація уможливорює вказівку на виконавців пісні як за допомогою онімів на позначення конкретних співаків, так і за допомогою іменників на позначення абстрактної групи осіб: *її Ротару доспіва* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 69), *Псалмів співа зими покірний крилас* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 196), *Ідеї ми, як немовлят, гойдали / чи, як пісень рядочки, Чурайвна* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 196), *Пальці бігали б по клавішах прудкіше. / Заспівали б із дружиною, охочі. / Три акорди. Перебір, а потім – тиша* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 177), *а баба співати ходила на крилас* (Бойко, Забіліли сніги, 2019, с. 54), *Співа окупанту за долари краля* (Бойко, Забіліли сніги, 2019, с. 230). У поетичних рядках може бути вказано на назву пісні. Наприклад, у мікроконтексті «*а ви співайте про тополі*» (Бойко, Суголося, 2006, с. 14) автор закликає співати українську народну пісню «Три тополі».

Пісня – пташиний спів. До ядра концепту **ПІСНЯ** належить також смисл **пісня – пташиний спів**. Він реалізований у таких рядках: «*На балконі б – хоч, скажімо, спів пташиний*» (Бойко, Назовсім, 2016, с. 75), «*Пташки ж вечірню пісню завели, / дарма що захід небеса кривавлять*» (Бойко, Назовсім, 2016, с. 67). Автор вдається до таких мікроконтекстів здебільшого задля того, щоб виразити пейзажні деталі, додати колориту.

Мікроконцепт **пісня – пташине щебетання** також вербалізований у мовотворчості поета завдяки синтагматиці з орнітонімами: *Його придбав на ринку, на пташинім, / такий собі хлоп'як дивакуватий. / Удома все дошукувавсь причини, / чому не хоче соловей співати* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 28), *Щуміло море. Хтось писав листи / у білій хаті вікнами на північ, / і до світанку все співали півні, / немов когось гукали з темноти* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 40), *Я прислухавсь до солов'я, / що не хотів співати, / в плугатарі просився я / і повертався до хати* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 73), *Був півень красивий: червоний і синій. / Та, на жаль, не співав, намальованим був. / Червоний і синій огризок донині / мене повертає в колишню журбу* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 160), *як у цій – соловей починає пісень*

голосних (Бойко, На белебні, 2016, с. 35), *Це пасмо над чолом, ці пальчики задублі, / холодний квітець, бо цвітуть в лісах терни, / співати солов'ям, не критися у дуплах. / В дівчати що в очах? Не бійся, зазирни...* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 116), *Пускалось там з паперу кораблі, / із зошитів старих, газет партійних, / пісень найкращих нам співали півні / і гавкав пес на повоєнних бліх* (Бойко, На белебні, 2016, с. 109), *Оглянешся з транзитного вікна – / уже перон поплив кудись в учора... / Не вміють солов'ї співати хором. / Дитя і мати. Значить, не війна* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 167). В.С. Бойко використовує у творах найчастіше такі орнітоніми, як *соловей* і *півень*. Це можна пояснити тим, що саме цих птахів здавна шанували українці. І досі вони є своєрідними символами українськості. Півень був і залишається втіленням вогню, охоронцем домашнього вогнища, що своїм голосом пробуджує небесне світило, повертаючи на Землю день (Потебня, 2000, с. 101–102, с. 134–135). Соловей для українців постає уособленням добра й кохання, символом настання весни, волі, натхнення й таланту. Соловей для українців – символ музики, натхнення, краси. Використовуючи в поезіях образи саме півня та солов'я, В.С. Бойко намагається підкреслити красу та співучість рідної мови.

До приядерної зони зараховуємо художньо-семантичні смисли, що подані нижче.

Пісня – святкування. Пісня тісно пов'язана з усілякими урочистостями, адже під час святкування якоїсь події люди намагаються висловити свої почуття за допомогою співу. У мові поезії В.С. Бойка пісня також супроводжує різні урочистості. Наприклад, ідею весілля передано за допомогою сполучуваності слова *пісня* із субстантивованим іменником *молода* або іменником *весілля*: *У дружка при короваї руки. / В молодій пісня при вустах* (Бойко, На белебні, 2016, с. 6), *«Просилась пісня в тисячу весіль, / А угорі, хоч утікай від себе, / Галяви, мабуть, із усіх лісів / Не втрималися і злетіли в небо* (Бойко, Пролог, 1976, с. 8), *Ну а там – лиш на відстань пісні / порозходяться гості пізні... / Бо весілля – на те й весілля, / недаремно ж варилось зілля!* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 53).

Пісня – напій. Пісню життя можна сприймати як напій. Але смак цього напою

для кожної людини різний. Автор вірить, що в будь-якому разі нові пісні обов'язково народяться, але й старі будуть пам'ятати: *Дні для нових пісень настануть, / а з невеселих, не сумних / старі залишаться на пам'ять – / й нас не картатимуть за них* (Бойко, Забіліли сніги, 2019, с. 250).

До периферії зараховуємо такі мікроконцепти.

Пісня – звуки польоту комах. Поодинокими варто вважати мікроконтексти, у яких наголошено на здатності комах видавати звуки: *Гілки вишневі не пручались / в обіймах вітру. І зоря, / цілком оспівана хрущами, / горіла – досі не згоря* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 190). Однак при цьому загальна настанова залишається незмінною: автор використовує слово *хрущі*, бо саме хрущ після вірша Т. Шевченка «Садок вишневий коло хати» став одним із символів української культури, добробуту, тим поетичним образом, що передає настання періоду, коли цвітуть вишні. В.С. Бойко за допомогою звукового образу від польоту хрущів указує на пору року – весну – й актуалізує національний колорит.

Пісня – явище природи. Доволі часто в художніх творах майстри слова вдаються до персоніфікації різних природних явищ, прагнучи створити звукові образи. У творчості В.С. Бойка прийому «олюднення» зазнає віхола, зима: *Стиха пісню починає віхола, / з решетом стара погомонить, – / гості приїздили та й поїхали, / тоскно завиває домовий* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 32), *Співає вітер не мінорно, / йому підтягувати згоден* (Бойко, Забіліли сніги, 2019, с. 80), *Було це торік чи, може, й раніш, / та сама пісня зими: / чи буде краще колись, аніж / там, де з тобою ми* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 111). Звукові асоціації викликають персоніфікацію водних об'єктів: *Хитається гілля під вітру гам, / а ноги по шляху ведуть за обрій; / струмок співає, в річку хоче впасти* (Бойко, На белебні, 2016, с. 10), *Так, бува, у повінь співає ріка, / Хоча це для вічності тільки мить* (Бойко, Петрові батоги, 2013, с. 86). Настання ночі автор передає завдяки «оживленню» Місяця: *«Місяць всім співає коліскову / кожне хай себе в собі впізна»* (Бойко, Петрові батоги, 2013, с. 36). Завдяки таким художнім прийомом поетові вдається доволі точно передати подробиці:

шум вітру чи плін ріки, створивши при цьому ще й поетичний образ природи.

Пісня – радість. Це художньо-семантичне значення концепт **ПІСНЯ** здобуває в рядках, де ключові слова-репрезентанти поєднані з лексемами на позначення позитивних відчуттів: *Люблю, коли хочу співати, / лиш менша нагод рік у рік* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 189), *Хоч буде сіль холодна і важка, / хоч буде пісня до душі дівчатам, / та знову шлях, в якого є початок, / а краю шляху хтось живий шука!..* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 40), *Приїде він на день чи два / погостювати серед літа / і стане в хаті світло-світло, / пісням не тісно і словам* (Бойко, Битий шлях, «Брат», 1989, с. 23), *Тепер я більш на оптиміста схожий – / в застільнім хорі чути й голос мій... / Але хіба ж я виспіватись можу / так, як в дитинстві виплакати міг!* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 83). Людина співає тоді, коли на душі радісно або дуже сумно.

Пісня – жива істота. Цей мікроконцепт репрезентований у поезіях В.С. Бойка за допомогою соматизмів: *У нашім двоголоссі, як в Чорнобилі, / де вперше не відбудуться жнива, / де пада небо чорною жалобою / й пісням веселим очі закрива* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 55), а також за допомогою метафор, у яких пісні не співають через жалобу.

Пісня – національна ідея. Для поета важливою є тема національної ідентичності, тож цілком природно, що одним зі смислових акцентів концепту **ПІСНЯ** є **пісня – національна ідея**: *Та коли в чомусь є душа, / хіба не в пісні України* (Бойко, Битий шлях, 1989, с. 82), *Ще ж тільки вечір, а не глупа ніч, / а ти зірки заздальгидь розсіяв. / Мені казали: саме тут Росія – / по-нашому ж виспівують пісні* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 221).

Так, наприклад, концепт **ПІСНЯ** виявляємо в рядках, де метафорично набуває здатності лікувати: *Який би кат не ставив на коліна, / який би мор не дбав нам по труні – / нас лікувала пісня і калина, / шаблі нас лікували і пісні. / Чому ж тепер, коли півроду виб'ють, / а пів – навіки заженуть в ярмо, / в калинових піснях ревом, як бидло? / Чому шабелі до рук не беремо?!»* (Бойко, Планида, 1994, с. 4). Митець наголошує, що українці завжди відстоювали свою незалежність, а від ран, нанесених ворогом, лікували душу піс-

нею. Ідентифікувати **пісню як національну ідею** в цих рядках допомагає сполучуваність ключового слова з фітонімом *калина*, а також епітет *калинова*, ужитий стосовно пісні, адже відомо, що калина є одним із найважливіших символів України.

Національну ідею рельєфно вербалізовано в таких рядках: *«На Ленінським проспекті знамена синьо-жовті, / аби голоті кпиту: бач, вийшло по її. / Коли ж од ейфорії ти вчасно не оговтався, / вважай: з усіх екранів співають солов'ї* (Бойко, Назовсім, 2016, с. 72). Письменник у наведеній ілюстрації вдається до метафоричного перенесення – *співають солов'ї – говорять українською мовою*. Автор апелює до усталеного словосполучення *солов'їна мова*, що поряд із прикметниками *барвінкова, калинова* традиційно вживають на позначення української мови за її милозвучність, красу та багатство.

Отже, ядерними компонентами вважаємо такі як **пісня – твір для співу, пісня – пташиний спів**, до приядерної зони відносимо мікроконцепт **пісня – святкування**. Решта художньо-семантичних смислів індивідуально-авторські й належать до периферії: **пісня – жива істота, пісня – національна ідея, пісня – радість, пісня – явище природи, пісня – звуки польоту комах**. Бачимо, що всі компоненти концепту реалізують позитивні значення, вербалізовані низкою засобів художньої виразності.

Висновки. У підсумку розвідки необхідно зазначити, що наведений матеріал яскраво відображає консервативну позицію автора щодо збереження традиційної символіки українського народу, шанобливого ставлення суспільства до ідей національної гідності та єдності. Кількість представлених мікроконцептів свідчить про глибоке розуміння автором реалій життя, його спроможність йти в ногу з часом і розвивати сучасний літературний процес, сприяти вихованню молодого покоління в умовах глобалізаційних змін у суспільстві та світі.

Подальші дослідження відповідного концепту в перспективі мають на меті аналіз проблем, пов'язаних із розвитком духовного потенціалу, а також переорієнтації ціннісних постулатів згідно з вимогами й інтенціями сьогодення.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Бойко В.С.** Пролог. Поезії. Харків : Прапор, 1976. 23 с.
Бойко В.С. Земні турботи : Поезії. Харків : Прапор, 1978. 39 с.
Бойко В.С. Обличчям до багаття : Поезії. Харків : Прапор, 1984. 47 с.
Бойко В.С. Битий шлях : Поезії. Київ : Молодь, 1989. 104 с.
Бойко В.С. Зазимки : Вірші. Харків : Прапор, 1990. 78 с.
Бойко В.С. Планида (Книга віршів). Харків : МП «Видавець», 1994. 147 с.
Бойко В.С. Яв : Поезії. Харків : Майдан, 2001. 156 с.
Бойко В.С. Суголосья : Вірші. Харків : Майдан, 2006. 180 с.
Бойко В.С. Петрові батоги : Поезії. Харків : Майдан, 2013. 172 с.
Бойко В.С. Назовсім : Вірші. Харків : Майдан, 2016. 236 с.
Бойко В.С. На белебні : Вірші. Харків : Майдан, 2016. 306 с.
Бойко В.С. Забілили сніги : Вірші. Харків : Майдан, 2019. 258 с.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

- Boyko V.S.** (1976). *Prolog. Poezii [Prologue. Poetry]*. Kharkiv : Prapor [in Ukrainian].
Boyko V.S. (1978). *Zemni turboty: Poeziyi [Earthy worries: Poetry]*. Kharkiv : Prapor [in Ukrainian].
Boyko V.S. (1984). *Oblychchiam do bahattya : Poeziyi [Face to the fire: Poetry]*. Kharkiv : Prapor [in Ukrainian].
Boyko V.S. (1989). *Bytyu shlyakh: Poeziyi [The beaten path: Poetry]*. Kyiv : Molod' [in Ukrainian].
Boyko V.S. (1990). *Zazymky: Virshi [Zazimki: Poems]*. Kharkiv : Prapor [in Ukrainian].
Boyko V.S. (1994). *Planyda (Knyha virshiv) [Planida (Book of Poems)]*. Kharkiv : MP «Vydavets'» [in Ukrainian].
Boyko V.S. (2001). *Yav: Poeziyi [Yav: Poetry]*. Kharkiv : Maydan [in Ukrainian].
Boyko V.S. (2006). *Suholossya: Virshi [Agree: Poems]*. Kharkiv : Maydan [in Ukrainian].
Boyko V.S. (2013). *Petrovi batohy: Poeziyi [Peter's whips: Poetry]*. Kharkiv : Maydan [in Ukrainian].
Boyko V.S. (2016). *Nazovsim: Virshi [Forever: Poems]*. Kharkiv : Maydan [in Ukrainian].
Boyko V.S. (2016). *Na belebni: Virshi [On the pulpit: Poems]*. Kharkiv : Maydan [in Ukrainian].
Boyko V.S. (2019). *Zabilily snihy: Virshi [Whitened snow: Poems]*. Kharkiv : Maydan [in Ukrainian].

ЛІТЕРАТУРА

- Барышков В.П.** Аксиология : учебное пособие. Саратов : Издательский центр «Наука», 2009. 65 с.
Виндельбанд В. Избранное. Дух и история. Москва : Юрист, 1995. 687 с.
Гартман Э. Сущность мирового процесса, или Философия бессознательного: Бессознательное в явлениях телесной и духовной жизни / пер. с нем. А.А. Козлова. Москва : URSS : ЛЕНАНД, 2014. 321 с.
Гетьманець М.Ф. Бойко Віктор Степанович : біоґр. довідка. *Літературна Харківщина*. Харків, 2007. С. 42.
Карасик В.И. Языковые ключи. Москва : Гнозис, 2009. 406 с.
Лотце Г. Микрокосмъ. Мысли о естественной и бытовой истории человечества. Москва : К. Солдатенков, 1866. Ч. 1. 509 с.
Матяж С.В., Березянська А.О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія «Соціологія»*. 2013. Т. 225. Вип. 213. С. 27–30. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2013_225_213_7.
Минаков С. Дар, становящийся явью [о кн. В. Бойко «Яв»]. *Событие*. 2002. № 23. С. 15.
Печерська Г.О. Професійні ціннісні орієнтації вчителів. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки»*. 2013. Т. 2. Вип. 10. С. 252–257.
Потебня А.А. Символ и миф в народной культуре. Москва : Лабиринт, 2000. 480 с.
Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. Москва : Республика, 1998. 413 с.
Рудь В. «Реальне й фантастичне» : Рец. на кн. «Земні турботи». *Прапор*. 1980. № 8. С. 119–120.
Словник української мови : в 11 т. / голов. ред. І.К. Білодід. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 6 : П–Поїти. 832 с.
Тимченко А. Віктор Бойко: «Я – той, що іде до людей...». URL: <https://kharkiv-nspu.org.ua/wp-pdf>.

- Фасмер М.** Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / пер. с. нем. и доп. О.Н. Трубачева. 2-е изд., стер. Москва : Прогресс, 1986–1987. Т. 4 : Т–Ящур. 864 с.
- Черненко Г.А.** Аксиологічні пропозиційні структури в українсько- та російськомовному мас-медійному дискурсі України : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01 та 10.02.02. Київ, 2018. 513 с.

REFERENCES

- Baryshkov, V., P.** (2009). *Aksiologiya [Axiology]*. Saratov : Izdatelskii tsentr «Nauka» [in Russian].
- Vyndel'band, V.** (1995). *Yzbrannoe. Dukh y ystoriya [Favorites. Spirit and history]*. Moscow : Yuryst [in Russian].
- Hartman, É.** (2014). *Sushchnost' myrovoho protsessa, yly Fylosofyya bessoznatel'noho: Bessoznatel'noe v yavlenyakh telesnoy y dukhovnoy zhyzny [The essence of the world process, or Philosophy of the unconscious: The Unconscious in bodily and spiritual phenomena of life]*. Moscow : URSS : LENAND [in Russian].
- Hetmanets, M., F.** (2007). Boyko Viktor Stepanovych : biohr. dovidka [Boyko Viktor Stepanovych: biogr. certificate]. *Literaturna Kharkivshchyna – Literary Kharkiv region*, 42. Kharkiv [in Ukrainian].
- Karasyk, V., Y.** (2009). *Yazykovye klyuchy [Language keys]*. Moscow : Hnozys [in Russian].
- Lottse, H.** (1866). *Mykrokozsm. Mysly o estestvennoy y bytovoy ystoriy chelov"chestva [Microcosm Thoughts on natural and everyday history humanity]*. Moscow : K., Soldatenkov [in Russian].
- Matyazh, S., V., Berezyans'ka, A., O.** (2013). Klasyfikatsiya tsinnostey ta tsinnisnykh oriyentatsiy osobystosti [Classification of values and values personality orientations]. *Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylyans'ka akademiya»*. Seriya : Sotsiologiya – Scientific works of the Black Sea State Petro Mohyla University of the Kyiv-Mohyla Academy complex]. Series : Sociology. (Vol. 225, Issue 213), (pp. 27–30), from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2013_225_213_7 [in Ukrainian].
- Minakov, S.** (2002). Dar, stanovyashchysya yav'yu : [o kn. V. Boyko «Yav'»] [A gift that comes true: [about the book. V. Boyko «Yav'»]. *Sobytiye – Event*. (Issue 23), (p. 15) [in Ukrainian].
- Pechers'ka, H., O.** (2013). *Profesiyni tsinnisni oriyentatsiyi vchyteliv [Professional value orientations of teachers]* *Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlyns'koho*. Seriya: Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of Nikolaev State University named after V. O. Sukhomlinsky. (Vol. 2, Issue 10), (pp. 252–257) [in Ukrainian].
- Potebnya, A., A.** (2000). *Symvol y myf v narodnoy kul'ture [Symbol and myth in folk culture]*. Moscow : Labyrint [in Russian].
- Rykkert, H.** (1998). *Nauky o pryrode y nauky o kul'ture [Natural sciences and cultural sciences]*. Moscow : Respublyka [in Russian].
- Rud', V.** (1980). «Real'ne y fantastychne» : Rets. na kn. : Zemni turboty [«Real and Fantastic»: Rec. on the book : Earthly worries]. *Prapor – Flag*, 8, 119–120 [in Ukrainian].
- Slovyk ukrayins'koyi movy* (1975) – [Dictionary of the Ukrainian language] I. K. Bilodid (Ch. ed.). (Vols. 1–11; Vol. 6 : P–Poyity), (pp. 832). Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].
- Тумченко, А.** *Виктор Боико: «Я – той, шчо иде до людеі...» [Victor Boyko: «I am the one who goes to people ...»]*. Retrieved from https://kharkiv-nspu.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/%d0%92%d1%96%d0%ba%d1%82%d0%be%d1%80-%d0%91%d0%be%d0%b9%d0%ba%d0%be_%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f-%d0%b7-%d0%bf%d1%96%d0%b4%d1%80%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b8%d0%ba%d0%b0.pdf
- Fasmer, M.** (1986). *Étymolohycheskyy slovar' russkoho yazyka [Etymological dictionary of the Russian language]*. (Vols. 1–4; Vol. 4 : T–Yashchur), (pp. 864), Moscow : Progress [in Ukrainian].
- Chernenko, H., A.** (2018). *Aksiolohichni propozytsiyni struktury v ukrayins'ko-ta rosiys'komovnomu mas-mediyonomu dyskursi Ukrayiny [Axiological propositional structures in Ukrainian and Russian-language mass discourse of Ukraine]* (Extended abstract of Doctors thesis). Kyiv [in Ukrainian].